

**EDDY
DE WIND**

**KONEČNÁ
STANICE
OSVĚTIM**

—

**MŮJ PŘÍBĚH
Z TÁBORA
1943–1945**

—

LEDA 2020

PŘEDMLUVA

V roce 1943 se židovský lékař Eddy de Wind dobrovolně přihlásil na práci ve Westerborku, tranzitním táboře pro deportované Židy ležícím na východě Nizozemska. Z Westerborku, kam už dříve deportovali Eddyho matku, byli vězni posíláni do koncentračních táborů, včetně Osvětimi a Bergen-Belsenu. Eddymu slíbila Židovská rada, orgán působící jako prostředník mezi Němci a Židy, že když půjde pracovat do tábora, ponechají ve Westerborku i jeho matku – třebaže ji ve skutečnosti už odvezli do Osvětimi. V táboře se Eddy setkal s mladou židovskou Němkou, zdravotní sestrou jménem Friedel. Zamilovali se do sebe a v táboře pak měli svatbu.

V roce 1943 byli i Eddy a Friedel převezeni do Osvětimi a tam je rozdělili: Eddy se dostal do bloku 9 jako člen zdravotnického personálu, Friedel umístili do bloku 10, kde zločinci doktor Josef Mengele a gynekolog Carl Clauberg prováděli sterilizace a další barbarské lékařské experimenty.

Eddymu i Friedel se podařilo přežít.

Když se na podzim roku 1944 přiblížili k Osvětimi Rusové, pokusili se nacisté zahladit stopy. Do pochodu smrti, jehož cílem bylo německé území a záměrem odstranění všech důkazů o zvěrstvech koncentračního tábora, zařadili také Friedel.

Eddy se ukryl v táboře a po jeho osvobození začal pomáhat těm, kteří přežili, léčil také ruské osvoboditele. Do konce

války zbývalo ještě několik měsíců. Eddy si sehnal tužku a poznámkový blok a po nocích vynakládal horečné úsilí, aby zaznamenal, co v Osvětími prožil.

Jeho trauma z prožitých hrůz ale bylo tak silné, že nedokázal najít slova, aby vše popsal v první osobě. Proto stvořil postavu Hanse, jenž vypráví jeho vlastní zážitky.

To je ve zkratce Eddyho příběh.

Jak daleko je k těm mlhavým modrým horám? Jak širá je rovina, která se rozprostírá v zářivém světle jarního slunce? V časech svobody je to jednodenní pochod. Jedna hodina na koni rychlým klusem. Pro nás je to dál, mnohem dál, je to nekonečně daleko. Ty hory nejsou z tohoto světa, nejsou z našeho světa, protože mezi námi a horami leží drát.

Naše zoufalé toužení, divoký tlukot našich srdcí, krev, která nám proudí do hlavy, to všechno je marné. Mezi námi a rovinou totiž leží drát. Dvě řady drátů, nad kterými slabě žhnou červené žárovičky, jako znamení, že na nás číhá smrt, na nás všechny, kteří jsme zajati v tomto čtverci dvou řad drátů, jimiž prochází proud o vysokém napětí, a vysoké bílé zdi.

Vždy stejný obraz, vždy stejný pocit. Stojíme u oken svých bloků, vyhlížíme do vábivé dálky a naše hrud' supí napětím a bezmocí.

Mezi námi dvěma je vzdálenost deseti metrů. Vykláním se z okna, jako bych vyhlížel do daleké svobody. To Friedel nemůže, je ještě více omezena na svobodě než já. Já se mohu po táboře zatím volně pohybovat. Friedel nemůže ani to.

Bydlím v bloku 9, obyčejném nemocničním bloku. Friedel bydlí v bloku 10. I tam jsou nemocní, ale ne tak jako v mém bloku. U mě leží lidé, kteří onemocněli následkem krutosti, hladu

a neúměrné práce. To jsou ještě přirozené příčiny, jež vedou k přirozeným nemocem, které jsou popsány v diagnózách.

Blok 10 je blok, kde se provádějí pokusy. Tam žijí ženy, které zhanobili sadisté, co si říkají profesori. Dosud nikdy nikým nebyla žena zhanobena v tom nejkrásnějším, co vlastní – ve svém ženství, ve své možnosti stát se matkou.

Trpí i dívka, která je nucena podřídít se bezuzdnému surovému chtíči, i když čin, který musí vydržet, vyplývá z přirozené životní potřeby. V bloku 10 to ale není z milostné vášně, ale je to politický tah, spojený s finančním zájmem.

To všechno víme, když vyhlížíme přes rovinu jižního Polska s touhou pádit přes louky a bažiny, které nás oddělují od těch modrých Beskyd na našem obzoru. Ale víme ještě víc. Víme, že spějeme jen k jednomu konci, že jediným vysvobozením z tohoto pekla ostnatého drátu je smrt.

Víme, že tady i smrt k nám může přijít v různých podobách.

Může přijít jako čestný bojovník, proti kterému může bojovat lékař. I když má smrt méněcenné spojence – hlad, zimu a hmyz – zůstává přirozenou smrtí, kterou lze zařadit pod její oficiální příčiny.

Ale k nám v takové podobě nepřijde. Přijde k nám, jako přišla k těm milionům, které nás předešly. Přijde k nám však plíživě, je neviditelná a dokonce takřka bez zápachu.

Ale my víme, že je to pouze tarnkappe, kouzelný klobouk neviditelnosti, který skrývá smrt našim očím. Víme, že tahle smrt je uniformovaná, protože u plynového kohoutu sedí muž v uniformě: esesák.

Proto v sobě máme tu strašnou touhu, když upíráme zrak na modré hory ponořené v oparu, které jsou od nás vzdáleny pouhých pětatřicet kilometrů, ale k nimž se nikdy nemůžeme dostat.

Proto se tolik vykláním z okna a dívám se k bloku 10, kde stojí ona.

Proto sahají její ruce tak hluboko do drátěné mříže před oknem.

Proto si pokládá hlavu na dřevo, protože její touha po mně zůstává nenaplněna stejně jako ta naše po vysokých modrých horách v oparu.

Mladá tráva, hnědá poupata kaštanů v rozpuku a předjar-
ní slunce zářící den ode dne nádherněji, jako by slibova-
ly nový život. Ale zemi pokrýval chlad smrti. Bylo předjaří roku
1943.

Němci byli daleko v Rusku a válečné štěstí se dosud neob-
rátilo.

Spojenci na Západě dosud nevkročili na pevninu.

Teror, který zuřil nad Evropou, nabýval stále urputnějších
forem.

Židé byli hračkou uchvatitelů, kteří si s nimi hráli hru na
kočku a na myš. Noc co noc rachotily ulicemi Amsterdamu
motory, dusaly nohy v kožených holínkách a zaznívaly úsečné
povely na dříve tak pokojných grachttech.

Pak, ve Westerborku, myš často zase na chvílku pustili.
Lidé se mohli po táboře volně pohybovat, přicházely balíčky
a rodiny zůstávaly pohromadě. Každý pak také psal poslušně
do Amsterdamu dopis se zprávou „daří se mi dobře“, takže
ostatní se opět bez odporu vzdávali zelené policii.

Ve Westerborku nabyli Židé dojmu, že všechno možná dob-
ře dopadne, že sice už nejsou součástí společnosti, ale že se
jednou opět ze své izolace vrátí.

„Až válka skončí,

vrátíme se zase domů,“ začínala jedna populární písnička.

Židé nejenže podcenili svůj životní úděl, ale byli dokonce takoví, co měli tu odvahu – nebo to byla zaslepenost? – začít zde nový život, založit novou rodinu. Každý den přicházel do tábora doktor Molhuijsen z pověření starosty vesnice Westerborku a jednoho nádherného rána – jednoho z devíti krásných dubnových dnů – před něj předstoupili Hans a Friedel.

Byli to dva idealisté, jemu bylo dvacet sedm a byl v táboře jedním ze známých lékařů, jí bylo teprve osmnáct. Poznali se v sále, nad nímž on vládl svým žezlem, a ona pracovala jako ošetřovatelka.

Vždyť sami nejsme nic,

ale společně jsme všechno, zbásnil tehdy pro ni, a bylo to pravdivé vyjádření jejich citů. Společně se už nějak protlučou. Možná se jim podaří zůstat ve Westerborku do konce války, a když ne, budou společně bojovat v Polsku. Válka přece jednou skončí a nikdo nevěřil, že by ji Němci vyhráli.

Půl roku už tvořili pár. Bydleli v „lékařském pokoji“, kartonové kóji, odděleně od velkého baráku se sto třiceti ženami. Nebydleli sami, dočasně tam žil ještě jeden lékař a později museli pokoj sdílet se dvěma manželskými páry. Vskutku nevhodné prostředí pro mladé manželství. Ale to všechno by jim nevadilo, kdyby tu nebyly transporty: každé úterní ráno tisíc lidí.

Muži, ženy, staří i mladí, včetně kojenců a dokonce nemocných. Směl jich zůstat jen velmi malý počet a Hans a další lékaři museli doložit, že tito lidé jsou příliš nemocní, než aby mohli ležet tři dny ve vlaku. A také ještě ti privilegovani:

pokřtění, ti, co žili ve smíšeném manželství, Alte Kamp-Insassen, staří obyvatelé tábora, kteří v něm pobývali už od roku 1938, a příslušníci stálého personálu, jako byli Hans a Friedel.

Existoval zde seznam personálu s tisíci jmény, ale znovu a znovu přicházeli z měst lidé, kteří museli být protežováni, někdy na rozkaz Němců, někdy proto, že se skutečně jednalo o zasloužilé občany, ale většinou proto, že to byli přátelé a známí pánů z Židovské rady nebo Alte-Kamp-Insassen, tedy starých obyvatelů tábora, kteří měli v rukou klíčové pozice. Pak se seznam tisíce osob revidoval.

Tak se stalo, že v noci na pondělí 13. září 1943 přišel zaměstnanec Židovské rady Hansovi a Friedel sdělit, že se musejí připravit na pochod. Hans se rychle oblékl a oběhl všechny instance, které v noci před týdenním pochodem horečně pracovaly. Doktor Spanier, ředitel nemocnice, se upřímně dopálil. Hans byl v táboře už rok. Pracoval tvrdě a byli zde mnozí, kteří přišli později a nikdy ani prstem nehnuli. Ale Hans byl prostě jednou na seznamu personálu Židovské rady, a když ta ho nemohla udržet, nemohla s tím nic udělat ani zdravotní služba.

V osm hodin stáli s veškerým svým majetkem u vlaku, který projížděl středem tábora. Panoval tam obrovský shon. Muži z pořádkové služby a „létaující kolony“ nosili zavazadla do vlaku a dva vagony byly plně naložené potravinami na cestu. Bratři z nemocnice museli vynaložit velké úsilí, aby přivlekli pacienty, většinou staré lidi, kteří už nebyli schopni chůze. Přesto ale nesměli zůstat, protože další týden by byli stejně

málo schopni odjezdu jako teď. Ti, co zůstali, stáli za kordone-
nem ve vzdálenosti několika desítek metrů od vlaku a plakali
často více než ti, co odjížděli. Na začátku a na konci vlaku byl
vůz s esesáky, kteří hlídali, ale ti docela ušli, dokonce lidem
dodávali odvahy. Holanďané se totiž nesměli dozvědět, jak se
s „jejich“ Židy ve skutečnosti zachází.

O půl jedenácté odjezd. Dveře vagonů na dopravu zboží
byly zvenčí uzavřeny na závoru. Poslední sbohem, poslední
zamávání z horních okének ve vagonech, a už byli na cestě
do Polska, bližší cíl cesty neznámý.

Hans a Friedel měli štěstí. Seděli ve vagonu se samými mla-
dými lidmi. Byli to dávní přátelé Friedel ze sionistické sku-
piny, ke které ona v minulosti patřila, kamarádští a ochotní
pomáhat. Bylo jich ve vagonu třicet osm, tedy poměrně málo,
a když se trochu poskládali a pověsili zavazadla na strop, do-
kázali si všichni najít místečko na podlaze.

Cestou to začalo. Na první zastávce přišli do vagonů ese-
sáci. Žádali cigarety a později hodinky, pak se domáhali
plnicích per a šperků. Chlapci se tomu smáli, dali jim pár
cigaret a tvrdili, že už žádné další nemají. Mnoho z nich byli
původem Němci, měli s esesáky častěji co do činění už dřív.
Už jednou z toho v minulosti vyvázli živí, a ani teď si nechtěli
nechat všechno líbit.

K jídlu za ty tři dny nedostali nic, zásoby naložené ve vlaku
už nikdy nespatriili. Ale to nevadilo! Měli s sebou toho ještě
dost z Westerborku. Občas jich mohlo pár opustit vagon, aby
vyprázdnili přeplněnou bečku sloužící jako záchod. Zarado-
vali se, když uviděli ve městech stopy po bombardování, ale

jinak se na cestě nic zvláštního neudálo. Třetí den už věděli, jaký je jejich cíl: Osvětim. Bylo to jen slovo bez obsahu, ani dobré, ani špatné.

V noci dorazili na osvětimské nákladové nádraží.